

Ірина ЧИКАРЕНКО

*к.держ.упр., доцент, начальник управління
з навчальної та методичної роботи ДРІДУ НАДУ*

Олексій ЧИКАРЕНКО

*к.держ.упр., доцент, начальник управління ІТ
СДПІ з обслуговування великих платників у м. Дніпропетровську
Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби*

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах реформування системи публічного управління України та адаптації її до стандартів ЄС особлива увага приділяється необхідності підвищення результативності та ефективності діяльності працівників органів державного управління та органів місцевого самоврядування, діяльність яких має базуватися на оновлених конституційних засадах організації влади в Україні та сприяти вирішенню суто прагматичної проблеми орієнтації влади на людину, утвердженню та забезпеченню її прав. У цьому контексті особливої уваги набувають питання визначення інструментів управління інноваційним розвитком територій, який є передумовою формування економіки знань та інформаційного суспільства, до якого прагне весь сучасний світ.

Традиційно вважається, що інноваційний розвиток – це економічна категорія, яка являє собою складний процес прикладного характеру зі створення та впровадження інновацій з метою якісних змін об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного чи іншого виду ефекту, який пов'язаний з необхідною умовою виживання і розвитку підприємств у довгостроковій перспективі [3]. Водночас інноваційний розвиток є як передумовою, так і механізмом переходу до економіки знань, і, як зазначає автор праці [2], має дві головні складові – реалізацію інноваційних проектів і наявність інноваційного потенціалу. На наш погляд, означений вибір складових інноваційного розвитку є неповним. Проекти в цьому аспекті виконують лише інструментальну функцію – забезпечення реалізації інноваційних ідей, а як головні складові інноваційного розвитку слід розглядати інноваційні процеси, інноваційні ресурси та інноваційну інфраструктуру. Кожна з цих складових подібна функції багатьох змінних – це багатогранні та багатовимірні поняття, які являють собою множину взаємопов'язаних елементів, що в комплексі складають потенціал інноваційної діяльності, і зумовлюють її цілісність та єдність.

У Законі України від 16.01.2003 р. № 433-IV «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [4] зазначалося, що інноваційний потенціал – це «сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки» [4] (до речі, у тому ж законі давалося визначення і поняттю

інноваційної культури як складової інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах, проте слід зазначити, що цей закон вже втратив чинності, а в діючому на цей час Законі України від 08.09.2011 р. № 3715-VI «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [5] відповідні дефініції вже відсутні).

На думку авторів, існуючі дефініції інноваційного потенціалу мають загальний недолік у тому, що трактують його як «лінійне» поняття, абстрагуючись від його іманентних складових. Проте уявляється, що це поняття є багатовимірним, не існує окремо, а лише в сукупності його складових. Якщо стверджувати, що інноваційний розвиток містить три складові – інноваційний потенціал, процеси та інфраструктуру, то з одного боку, як інноваційні процеси, так і інноваційна інфраструктура, мають власний потенціал з певним ступенем його використання, і є складовими загального інноваційного потенціалу. З іншого боку, доцільним є виокремлення ресурсної складової інноваційного потенціалу. Тому при наданні відповідних дефініцій до поняття «інноваційний потенціал» неминуче за логікою мають включатися всі його компоненти, а також взаємозв'язки. Отже, інноваційний потенціал як узагальнену категорію можна визначити як сукупність ресурсів та факторів, цілеспрямована інтеграція яких дозволяє результативно та ефективно реалізовувати інноваційні процеси з метою створення суспільно-корисного інноваційного продукту. За цих умов інноваційний потенціал можна уявити як простір загального перетину зазначених складових, і чим більше їх інтеграція, тим більшим є сам потенціал.

Слід зазначити, що наявність інноваційної інфраструктури, інноваційний ресурсів та інноваційних процесів, що в комплексі складають інноваційний потенціал території та формують основу інноваційної системи, є тільки необхідною умовою інноваційного розвитку. Водночас, підґрунтям інноваційної системи мають бути знання, інформація, досвід; відповідне нормативно-правове та інституційне забезпечення, яке, у свою чергу, неможливе без ефективного інноваційного менеджменту – «виду професійної діяльності щодо досягнення цілей інноваційного розвитку будь якою організаційною структурою шляхом раціонального управління ресурсами забезпечення реалізації відповідних інноваційних процесів» [1]; належна інноваційна культура, яку можна розглядати окремо як одну зі складових інноваційного потенціалу та, як вважає А. Ніколаєв, «важливим стратегічним ресурсом інноваційного розвитку» [2]. Побудована в такий спосіб інноваційна система забезпечує реалізацію інноваційної діяльності на будь-якому рівні (країна / регіон / адміністративно-територіальне (муніципальне) утворення / підприємство або організація). Вважаємо, що такий підхід є комплексним, і таким, що забезпечує холістичний погляд на предмет та об'єкт дослідження. Проте слід відзначити ще один надважливий аспект забезпечення інноваційного розвитку – управлінський, який умовно відображає інкорпорування компонентів інноваційної системи в єдиний інтегрований

процес, що забезпечує певний напрям та «режим» реалізації інноваційної діяльності щодо досягнення її мети шляхом виконання управлінських функцій: планування, організації, мотивації та контролю [6]. Виокремимо три групи основоположних процесів, через які реалізуються якісні (інноваційні) зміни у середовищі: процеси сталого розвитку; процеси стратегічного управління; процеси антикризового ризик-орієнтованого управління (рис. 1).

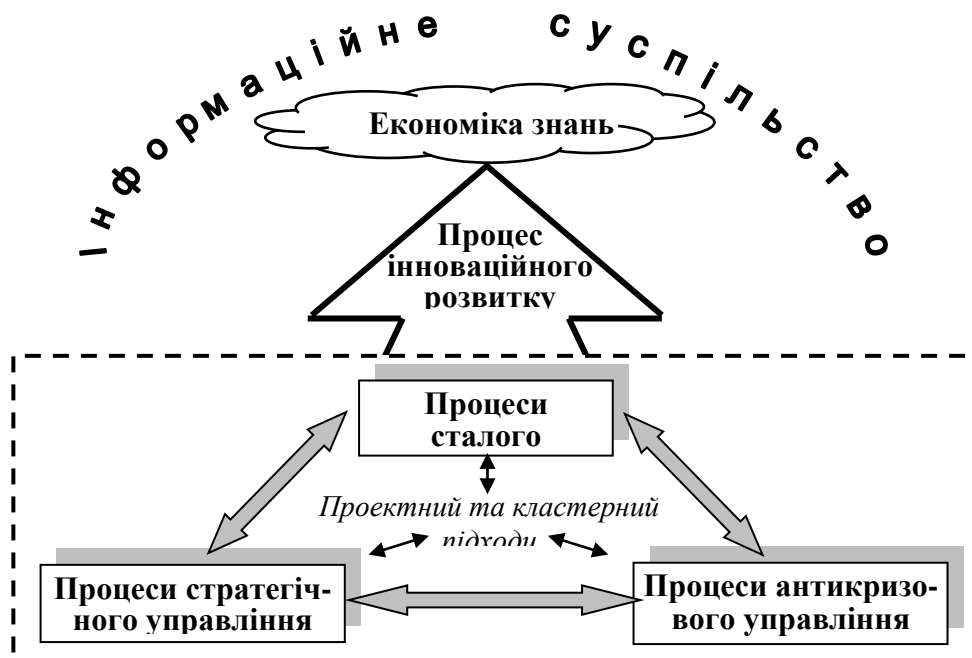

Рис. 1. Принципова схема процесної взаємодії для забезпечення інноваційного розвитку

Аргументуючи таку позицію, зазначимо, що для забезпечення успішності цих процесів потрібне запровадження сучасних управлінських підходів, до яких у контексті даного дослідження віднесено проектний та кластерний. На основі «процесної взаємодії» зазначених основоположних компонентів інноваційний розвиток як інтегрований процес може бути імплементований у процеси формування економіки знань та інформаційного суспільства.

Зі стратегічним аспектом інноваційної діяльності публічних службовців пов'язана розробка інноваційних стратегій (стратегій інноваційного розвитку) як для рівня окремих територій, так і для рівня країни в цілому. Основа розробки будь-якої інноваційної стратегії ґрунтується на теорії життєвого циклу продукту, «ринковій позиції» суб'єкта здійснення інноваційної діяльності та науково-технічній політиці.

Про наявність як прямого, так і зворотного зв'язку між процесами можна говорити, і досліджуючи співвідношення інноваційної діяльності та антикризового управління: інновації є провідним засобом виведення організації з кризи. У той же час, коли організація не впроваджує своєчасні зміни, вона потрапляє у кризу, а потрапляння у кризу стимулює пошук інновацій для виходу з кризи.

Акцентуємо також на сучасних універсальних інструментах результат-орієнтованого менеджменту, які на сьогоднішній день вважаються найбільш

дієвими з огляду на ймовірність досягнення цілей у вкрай волатильному середовищі, у якому реалізуються процеси впровадження інновацій: проектний та кластерний підходи. Наголосимо, що інноваційна модель розвитку очевидно повинна мати проактивний характер [7] і реалізовуватися на основі використання підходів і технологій прогнозування, зокрема, у формі форсайту.

Проектний підхід є специфічним методологічно-організаційним підходом до результат-орієнтованого публічного управління, яким забезпечується управління змінами та цілеспрямований перехід з одного стану системи в інший – покращений. Сутність проектного підходу полягає у визначенні в процесах розвитку певного планованого результату, для досягнення якого створюється підпорядкований єдиній меті дискретно-окреслений у просторі й часі системний комплекс матеріальних і нематеріальних ресурсів, що скеровуються за допомогою спеціального управлінського інструментарію. Отже, проектний підхід спрямований на досягнення цілей у відповідності до очікувань споживачів або з перевищенням очікувань; на створення майбутньої суспільної вартості й зменшення часу на доведення продукту проекту (послуг, матеріальних благ тощо) до споживчого ринку (time to market) [7]. Важливо зазначити, що проектний підхід як методологія не нав'язує якусь єдину модель управління та забезпечує плюралізм форм і гнучкість застосування.

Значну роль у забезпеченні інноваційного розвитку відіграють кластерні технології. У розвитку інноваційних економік передових країн світу політика кластеризації за умов активної державної підтримки реалізується ще з початку 90-х рр. минулого сторіччя. Формування кластерів, як спонтанне, так і регульоване державою, у розвинених країнах є помітною і стійкою тенденцією, на відміну від пострадянських країн, де процеси створення кластерних структур відбуваються хаотично та безсистемно. Проте результати проведених досліджень, зокрема, нормативно-правової бази, що тим чи іншим чином стосується «кластерних питань», підтверджують, що запровадження кластерного підходу як одного із основних інструментів діяльності публічних службовців задля забезпечення інноваційного розвитку України і досі не набуло системної основи, і серед суб'єктів місцевого розвитку здійснюється занадто повільно.

У зазначеному контексті окрему увагу слід приділити інноваційним ІТ-інструментам (інформаційним системам та технологіям), зокрема, у сфері е-урядування (е-регіон, е-місто, е-село тощо), геоінформаційним та іншим технологіям, які активно запроваджуються в регіонах і містах України. За допомогою сучасних інформаційних технологій та систем формується зручний інтерфейс між органами публічного управління та громадами, який створює можливості для громад брати активну участь у прийнятті управлінських рішень та забезпечує підзвітність та прозорість діяльності органів влади, спрощує процедури надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел

1. Державне управління : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко

(заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.] : у 2-х т. – К. : Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. – Т. 2. – с. 281.

2. Николаев А. И. Инновационное развитие и инновационная культура / А. И. Николаев // Наука и наукознание. – 2001. – № 2. – С. 54 – 65.

3. Полінкевич О. М. Сутність економічних понять «інновація», «інноваційний процес» та «інноваційний розвиток підприємств» / О. М. Полінкевич // Економічні науки : зб. наук. пр. – Ч. 2. – Луцьк : ЛНТУ. – 2010. – № 7 (28). – С. 60 – 76.

4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : закон України від 16.01.2003 р. № 433-IV ; втрата чинності від 02.10.2011 р., підстава 3715-17 // Відом. Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – Ст. 93.

5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : закон України від 08.08.2011 р. № 3715-VI // Відом. Верховної Ради України. – 2012. – № 19 – 20. – Ст. 166.

6. Чикаренко І. А. Формування системи управління інноваційним розвитком територіальних громад : монографія / І. А. Чикаренко. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2014. – 338 с.

7. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти : монографія / Ю. П. Шаров. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 302 с.